

Atombomben och neutraliteten

I gårdagens interpellations-svar stannade statsministern i huvudsak vid de allmänna tankar som vanligen framförs i debatten kring atombomben. Sälunda uttryckte han sina förhoppningar om att en överens-kommelse skulle kunna träffas om förbud för användning av atomvapen och om kontroll i anslutning till detta förbud. Det är självfallet en förhoppning som alla delar, men det är direkt missledande att uttala den utan att samtidigt påpeka att en effektiv kontroll på detta område förutsätter inrättandet av ett världsorgan, som i viktiga hänseenden måste fungera som en världsregering, och att i ett sådant sammanhang veto-rätten för stormakterna måste försvinna. Kort sagt: för en atombombskontroll krävs revolutionerande beslut om förhål-landet mellan folken — beslut som vi vet inte kan åstadkom-mas och som den svenska re-geringen efter allt att döma inte ens är beredd att förorda, eftersom dylika beslut skulle kasta all neutralitetspolitik över ända. På dessa realiteter ingick hr Erlander inte; han nöjde sig med de ständigt brukbara fraserna.

Beträffande den svenska poli-tiken gjorde statsministern en egendomlig deklaration. "Vår alliansfria utrikespolitik ligger fast. Men vi måste vara bered-da att försvara vår självständighet." Omedvetet antydde hr Erlander här genom ordet "men" det ostridiga förhållan-det att ett försvar för vår självständighet möter överväl-

digande svårigheter om vår alliansfria politik fullföljes. Han anförde i fortsättningen att atomvapen sannolikt skulle komma att användas i ett stor-krig och att "vi måste vara ber-edda att försvara oss i ett fram-tida krig även mot en fiende, som mot oss använder atomvapen". Men att försvara sig mot ett land med atombomber utan att själv äga sådana (ingen tänkte sig att Sverige skulle skaffa sig atombomber, tvärtom) och utan att erhålla hjälp från stater som innehar atombomber, det är, som vi alla inser, ett katastrofalt företag. Här hjäl-per inte de försvarsanstalter, den utrymning och de skydds-rumsbyggen som hr Erlander talade om. Den svenska neutra-litetspolitiken innebär i själva verket att vår risk att drivas i ett storkrig är praktiskt taget densamma som om vi tillhörde Atlantpakten, men att våra möjligheter att värja oss är ofantligt mycket mindre. Om något, så borde den senaste tidens utveckling i fråga om atomvapen framkalla en om-prövning av vår politiska linje. Men förstelningen tycks vara för stor för att en sådan om-prövning skall vara möjlig.

Övriga yttranden i den korta debatten var av samma typ. Man närmade sig idealet för en svensk utrikesdebatt: allmän-nighet, tävlan i platheter — vunnen av hr Sandler, som kan parfymera det triviala — om-sorgsfullt undvikande av det omstridda, obehagliga och vä-sentliga.

Historiskt domslut i USA

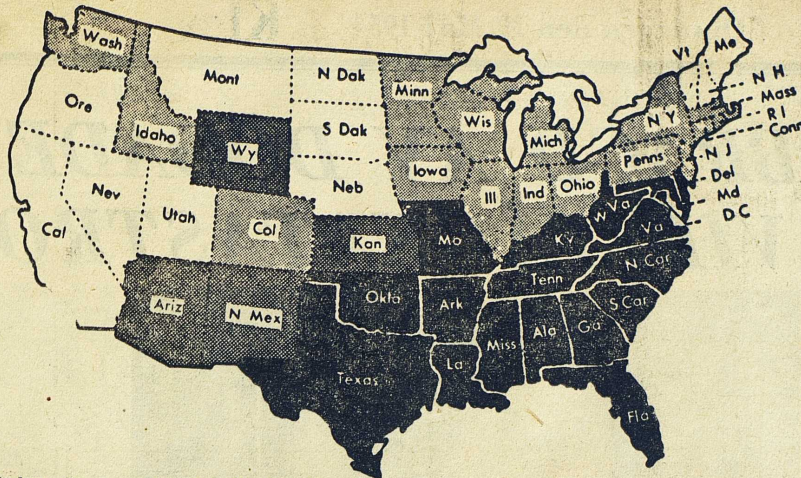
Den amerikanska högsta domstolens enhälliga utslag i måndags, enligt vilket det är grundlagsstridigt att särhålla vita och negrer i den officiella skolundervisningen, har betecknats som det märkligaste domslutet sedan inbördeskriget. Det vill inte säga litet: den med enastående makt och enastående prestige utrustade domstolen har under detta skede fällt många utslag som på ett avgörande sätt ingripit i amerikanskt samhällsliv. Under årtiondena efter kriget var tendensen i domstolens praxis, liksom i landets politik, utpräg-lat konservativ. Den berömda fjortonde författningsändringen (antagen år 1868) hade till syfte att trygga negrernas lik-ställighet, men blev i praktiken begagnad som en bom för sociala reformer i delstaterna, medan raspolitiken i Södern genom invecklade tolkningar bereddes möjlighet att fortskri-da utan hännningar. Under de senaste årtiondena har utvecklingslinjen varit den motsatta, och detta har inte minst fram-trätt vid handläggningen av mål rörande negrernas rättig-heter. Den väldiga förbättringen av negrernas ställning be-ror till stor del på domstols-utslag. Borttagandet av segre-gationen mellan vita och svarta i mellanstatlig trafik, begräns-ningen av rätten att förbehålla vissa bostadsområden åt vita, utvidgningen av negrernas poli-tiska rättigheter, allt detta och mycket annat har skett väsent-ligen genom att den högsta domstolen brukat sin rätt att bedöma statliga lagars förenlig-het med staternas och unionens författningar.

Det utslag som nu fällt har föregåtts av en exceptionellt liv-lig debatt och av de mest ingående utredningar. De negrer från skilda stater (Syd-Caroli-na, Virginia, Kansas, Delaware samt huvudstaden Washington) som fört talan mot segregationen i skolorna har stötts av advokater från den stora orga-nisationen för främjande av de färgades framsteg (NAACP), men på samma sida har, väl att märka, uppträtt ombud för unionsregeringen, både den förutvarande demokratiska och den nu sittande republikanska. På andra sidan har stått de del-stater vilkas segregationspoli-tik angripits, och de har före-trätts av några av Amerikas främsta jurister.

Segregationen i skolorna — liksom segregationen över hu-vud — har varit mest utpräg-

lad och strängt genomförd i sydstaterna, från Virginia i nordost till Texas i sydväst, där fortfarande, trots den star-ka utvandringen till Norden och Västern, drygt 60 procent av negrerna i USA är bosatta. Denna segregation innebär i sin ordinära utformning att en-ligt lagen vita och svarta skall gå i skilda skolor. En dylik segregation innebär enligt högsta domstolens utslag av år 1896 varit tillåten: "skilda men lik-värdiga" skolor har sagts inte utgöra någon diskriminering mot negrerna. I realiteten har emellertid inte skolorna varit likvärdiga; att man kunnat tala om "likvärdighet" beror på att samma slag av undervisning meddelats. Negrerna har haft sämre skollokaler, lägre betald-a lärare, skolmåltider i mind-re utsträckning; de har i vida mindre omfattning än de vita kunnat fortsätta i läroverk, och ofta har de i fråga om böcker och annan materiel varit ojäm-

SEGREGATION PÅBJUDEN
 SEGREGATION TILLÅTEN I VISS GRAD
 SEGREGATION FÖRBJUDEN
 INGEN LAGSTIFTNING

förligt sämre ställda. Beträffande undervisning, liksom på andra områden, har sydstaterna stått lägre än landet i övrigt, och det är alldeles särskilt negrerna som fått lida av denna efterblivenhet.

Skolsegregationen har inte varit begränsad till Södern. Den är, såsom av vidstående karta framgår, påbjuden i 17 och förbjuden i 16 stater; i ett antal stater finns inga eller mindre entydiga bestämmelser. Ostridigt är att en viss segregation — särskilt genom anordningen av skoldistrikt — kunnat förekomma även i stater där den i princip förbjöds; då negrerna i många fall är koncentrerade till vissa stadsdelar, är ett slags segregation ofrånkomlig eller lätt att utan särskilda bestämmelser genomföra. Utanför Södern har segregationen emellertid i regel inte i samma grad lett till att negrernas undervisning blivit sämre än de vitas.

Under de senaste årtiondena, och särskilt under de senaste åren, har framstegen varit betydande. Flera stater i norr och väster har antagit bestämmelser mot segregationen eller hårdare tillämpat existerande bestämmelser av denna art. Framför allt har man, delvis under trycket av vissa domstolsutslag, sökt göra "likvärdigheten" till en realitet. Södern har i förhållande till sina inkomster lagt ned ovanligt mycket pengar på skolor och alldeles särskilt på skolor för negrerna. 1951—1952 var utgifterna för skolor i de egentliga sydstaterna 1,2 miljarder dollar, nära fyra gånger så mycket som tidigare, och därav gick 220 miljoner till negerskolor. Fortfarande är dock skillnaden mellan de vitas och negrernas möjligheter avsevärd. Negrerna är i dessa tretton stater en fjärdedel av befolkningen, men får, såsom nyss angivna siffror visar, mindre än en femtedel av skolbudgeten; enligt en undersökning av år 1952 skulle utgiften per elev i de svartas skolor vara 115 dollar, i de vitas 165 dol-

lar. Men framsteget är ofantligt.

Det är betecknande att detta framsteg till stor del beror på insatser av folk som håller på segregation och genom förbättringar av negerskolorna velat mildra kritiken av denna segregation. Typisk för denna grupp är guvernör Byrnes i Syd-Carolina, som bekämpat liberaliseringskraven men ivrigt verkat för ett bättre skolväsen för negrerna: "För att möta denna situation är vi tvungna att nu göra vad vi borde ha gjort under de senaste femtio åren."

Utslaget i skolfrågan har förödmärdats av ett antal utslag rörande den akademiska undervisningen under senare år. Dessa utslag har gått ut på att negrer måste ha samma möjligheter till högre undervisning som de vitas, och kravet på likvärdighet har drivits så långt att det inte kan tillgodoseras annat än genom att samma un-

dervisningsanstalter ställs till förfogande. Följden av dessa utslag har blivit att negerstudenter numera har tillträde till de flesta statsuniversitet även i Södern; endast i fem stater är de fortfarande förbjuda, och dessa förbud skulle med säkerhet upphävas om någon förde saken inför högsta domstolen. Man har ofta påstått att de vita studenterna inte skulle tolerera negrerna, men knappast några svårigheter har uppstått — ehuru väl det personliga umgänget mellan vita och svarta studenter i allmänhet torde vara starkt begränsat.

Den skisserade utvecklingen har krönts genom högsta domstolens senaste utslag, en lysande seger för frihetens och jämlikhetens grundsatser. Vad innebär, närmare bestämt, detta utslag? Vilken reaktion är att vänta? Vilka blir följderna på lång sikt? Till de frågorna skall vi återkomma.